DE INGENVIS SCHOLASTICORVM moribus

SIMONIS VERREPAEI LIBELLVS.

Primæ puerorum inſtitutioni non vtilis tantum, ſed etiam valde neceſſarius.

ANTVERPIAE
Apud Ioannem Bellerum
ad inſigne Aquilæ aureæ.
1582.

O

bè
re
Sc
tæ
la
pr
qu
qu
ma
in
tin
ter
qu

Ornatiſs.Humaniſsimóq; viro M.PAVLO HVBENIO ad D. Dionyſij apud Leodienſes Canonico & Scholaſtico, Simon Verrepæus. S. P. D.

IN puerilibus litterarum ludis aperiēdis, id plurimū conferre, tum ad mores rectè formandos, tum ad pietatis & litterarum ſtudium quo id deceat modo probè inſtituendum, multa nos docuit, (quæ rerum magiſtra eſſe dicitur) experientia, ſi Scholaſticæ Iuuētuti, quæ ad otia & omnē vitæ licentiam, multò pronior eſt, quā ad vllos labores, & honeſtatis ſtudia, certæ quædam præſcribantur rectè viuēdi ſtudēdíque leges, quibus tamquam præſenti fideliq; pædagogia quadam inſolentes peruicaces & præfracti à malefactis coerceātur: probi verò morigeriq; in melioris vitæ diſciplina earum monitu contineantur; Hoc certè cum dudum animaduerterem, & huiuſmodi leges apud varios conquiſitas, non nullas tandem inueniſſem, nec in

omnibus tamen optatis illæ noſtris reſponde-rent, deſumptis hinc inde nonnullis, adieci his ipſe, quæ deeſſe deſiderariq; videbantur, congeſsique Libellum hunc breuem & puſillum, ſed tamen qui longè maxima vtilitate, breuitatem facile compenſauerit, Immo quem omnino breuem eſſe conuenit, vt a paruulis poſsit & ſæpius euolui, & fideli memoria facilius contineri; qui ſi iiſdem proponatur, eiuſque præſcriptæ leges à primis ſtudiorum annis accuratè quotidie inculcētur, quantum hinc iidem commoditatis compendiiq́ue ad maiores litterarum virtutumque progreſſus ſtatim faciendos, accepturi ſint, cum id verbis conſequi non facile ſanè queam, nolim ea in re calamum noſtrum fatigare, ſed quicumque eius ad pauculos menſes periculum fecerit, nullā is huius probationem à me requiſierit.

Hic igitur cum a nonnullis ad editionem iam euocaretur, ne temello & paruulo deeſſet Patronus, nō immeritò eum tibi ornatiſsime D. Scholaſtice, quantumuis exiguum offerendum

rendum eſſe exiſtimaui, quod ſcilicet decere id crederem, vt quod in puerilium Scholarum vſum foret elucubratum, id illi offerretur, cui per probos, diligentes, & eruditos Inſtitutores, ſcholas rectè aperiendi cura & officium commiſſum eſſet: Accedit huc, quod ea ſit tua, tuorúmque propinquorum in me beneuolentia & humanitas, mihi iam inde perſpecta, cum primum ex Brabantia in Leodienſem hanc terram profugiens, à Theodoro Cryæro affine tuo, ſingularis in me humanitatis viro, tum paulò poſt abs te quoque Leodij exceptus ſic eſſem, vt vobis iam non alienus, ſed aut frater, aut ſanguine coniunctiſsimus videri potuerim; Quo certè nomine, à me vobis viciſſim omnia humanitatis & gratitudinis officia deberi libentiſſimè agnoſco.

Sed quid ego hæc cõmemorem? cum in iſto horrẽdo Belgij incendio, Bredæ Loſsensiũ in ædibus tuis, apud hunc tuum adhuc agam affinẽ, et in ipſius, aut verius tua, hæc cudantur officina, an alium me deceat quærere huius

ſcripti patronum, quam eum, cui & ex officio Scholaſtico, & hoſpitij iure, hoc quidquid eſt operis debeatur? Si gratitudinis id lege prohibetur, nolim alias afferre, cur id faciam, rationes, ſed te potius rogatum velim magnifice D. Scholaſtice, vt quod in Scholarũ vſum tuis ex ædibus ad te mittitur, in gratam tuorum in me beneficiorum memoriam libenter benignéque ſuſcipias, & in eo non tã muneris quantitatem, quàm animum expendas offerentis; Vale felix & fauſtus humaniſſime & integerrime Domine; Tuis ex ædibus & ſolo natali Breda Comitatus Loſſenſis, & Eburonum ciuitate non ignobili, Anno virginei partus. CIↃ IↃ LXXXII. IIII. *Kalendas Maias.*

De

De Scholaſticarum legum vtilitate ad Lectorem præfatio.

QVod in Politicis ſcribit, amice lector, Peripateticæ ſcholæ princeps Ariſtoteles, *non facile permanere ciuitatem, quæ non ſit legibus & conſuetudinibus conſtituta*, Idem de litterarijs iſtis puerorum ludis verè licuerit affirmare, cum enim rudis puerorum ætas, ſit ad vitia, quàm ad virtutes multò propenſior, otiumq; labori, & luſum ſtudijs non pauci eorum ſic anteponant, vt niſi continua Præceptoris præſentia & monitione crebra ad ſtudiorum labores capeſſendos vix vnquam queant excitari.

At cum Præceptores, quantumvis id magnopere fortaſſe cupiant, domi foriſq; in numeroſo præſertim grege, non ſemper præſto ſuis eſſe queant, ineunda fuit ratio aliqua, qua Præceptores abſentes hoc officium vtcunque penſare queant, qua nulla à me potuit accommodatior inueniri, quàm ſi Præceptoris loco adhibeantur diſcipulis certæ & præſcriptæ viuendi ſtudendique leges, quorum monitu rigore ac metu, quaſi ſeuera quadam pædagogia in ſtudijs & officijs contineantur: Inſolentes, peruicaces, & præfracti à malefactis arceantur, probi verò & morigeri

in bona & laudabili Diſciplina adminiculo legum viuere perſeuerent, & alacrius ad honeſta contendant.

Hanc verò ſanctarum legum pædagogiam tenellæ adhuc ætati eſſe neceſſariam, Cœnobitarum & Canonicorũ conſtitutiones, Regũ prætereà & Principũ decreta facilè cuiuis cõprobarint, quæ, quo accuratius obſeruãtur, hoc magis viget in ipſis pietas, viget vera & orthodoxa Religio, viget honeſti ſtudiũ & õnis politica diſciplina.

Quid igitur non idem efficiat, vtilium legum conſtitutio, inter paruulos & rudes etiamnum politiorum litterarum tirunculos, qui, quid æquum, aut iniquũ, quid honeſtum ſit aut inhoneſtum, quid eos facere, quid vel omittere oporteat, niſi id Lege, vel alio monente, per ætatem intelligere, omnino nequeunt? His igitur præſcripta Lex, doctoris & pædagogi loco fuerit, reuocans eos à vitijs, & ad virtutes impellens.

Quod certè efficacius præſtabit, ſi quæ ſui ſunt muneris, exequantur ſedulò Præceptores, vt nimirum Leges huiuſmodi planè & apertè diſcipulis ſuis exponant, quidq; ſingularum legum obſeruatio, ad litterarũ vel pietatis ſtudium conferat, ex ijs locis quos in Scholijs in hunc vſum adiectis, indicauimus, diſcipulis commõſtrarint, & quo-

& quotidie, vel altero quoque die vnius tabulæ Leges toti gregi prælegantur, vt hac crebra repetitione altius eorum mentibus inſerantur.

Illud tamen aduertendum hoc loco, non eſſe has omnes ſcholis omnibus conuenientes, ſed alijs alias plures aut pauciores eſſe præſcribēdas, pro loco, tempore, numero, ætate, moribus, eruditione, alijſq; puerorum qualitatibus, ne fortaſſe vel ſuperuacaneæ præſcribantur, aut neceſſariæ omittantur.

Addam poſtremò, cuiuſque Legis præuaricatoribus pro delicti qualitate ſtatuendam eſſe certam aliquam à Præceptoribus multā, quæ Sabbathi quoque die ab ijſdem deleatur.

Nos qui compluſculos annos Scholaſticū hoc ſaxum voluimus, re ipſa comperimus huiuſmodi Legum obſeruationem, ad probatam puerorum inſtitutionem tantum afferre adiumenti, adeoq́ue eſſe neceſſariam, vt, quod initio dixi, repetere nō verear, quod Ariſtoteles de Ciuitatibus dixit, *Scholas non facile permanere, quæ legibus non ſunt conſtitutæ.*

BARTOLOMEVS HONORIVS P. H. in Scholaſticatum Legum commendationem.

Viderat è ludo pueros prodire ſolutis
Moribus, exculto pectore Diogenes.
Non illos baculo cædendos eſſe putauit,
Sed Præceptorem protinus aggrediens:
Infelix Doctor, quare ſic inſtruis, inquit,
Hæc tibi, non pueris, culpa luenda venit.
Dixit, & inſulſum nodoſo fuſte Magiſtrum
Percuſsit toto conſpiciente foro.
Si nunc ad vitam Sophus hic à morte rediret,
Quodq; Simon condis forte videret opus,
Diceret, hic nobis vigilando reſtituit rem:
Legibus his vti, lauticijſq; iuuat.

Helmontij Kalend. Auguſti.

AD

AD IVVENTVTEM
Latinæ linguæ candidatam.

S. V.

HVc huc ô Latiæ linguæ ſtudioſa Iuuentus
Huc huc adeſdum, te volo.
Ecce tibi offertur, donum ingens, iſte libellus,
Non mole magnitudinis,
Aſt argumenti magna ipſius vtilitate,
Verè æſtimandus plurimi:
Quippe docet ſtudijs puros adiungere mores,
Bene dicere, & bene viuere.
Quæ niſi iungantur, Muſas vt moribus ornes,
Orneſq; mores litteris,
Nil agis in ſtudijs, labor eſt ſed inutilis omnis,
Et vanitate vanior.
Immo quid hoc celem? cur rem non eloquar omnem
Quæ veritate verior?
Si Muſæ ingenuis iungantur moribus, ipſam
Parant perennem gloriam.

LEGES DVODECIM TABVLARVM.

Leges	Pietatis.	Tabula	1.
	Templi.	Tab.	2.
	Chori.	Tab.	3.
	Scholæ	Tab.	4.
	Domus	Tab.	5.
	Cubiculi	Tab.	6.
	Plateæ	Tab.	7.
	Luſus	Tab.	8.
	Erga præceptores	Tab.	9.
	In hominum congreſſu	Tab.	10.
	In habitu corporis	Tab.	11.
	In menſa & conuiuiis	Tab.	12.

DE

DE INGENVIS SCHOLASTICORVM MORIBVS Libellus.

XII moralium Legum tabulis breuiter, & perſpicuè explicatus.

TABVLA I.

Leges ſpectantes ad Pietatem
De Deo, & Sanctis.

DEVM in primis ſtudioſè & piè colito.
Ipſum præ omnibus diligito ſemper, & timeto.
Litterarum ſtudia ſine Religione vana exiſtimato.
Omnia bona à ſola Dei benignitate prouenire credito.
Ad pulsũ igitur cãpanæ matutinũ, meridianũ & veſpertinũ flexis humi genibus ipſi pro beneficijs gratias agito.
Erga { Sanctam virginem Deiparam Mariam,
Angelos, omnéſque Sanctos, & eorum reliquias,
Sanctam Matrem Eccleſiam, eiúſque miniſtros }
ſingularem deuotionis affectum ſemper habeto.
De ſanctorum vita, & actis libenter, crebrò, animóque attento, vel legito quidpiam, vel audito,
De iiſdem ſic ſentito ac loquitor, tamquã diuinitati proximis & coniunctis.

De feſtis diebus celebrandis

Dominicis ac feſtis diebus ethnicorum libros ſeponito.
Eóſque his potius exercitijs tranſigendos memento.
Primum cur dies illi ſint inſtituti tecum perpendito.
Pijs ante omnia tum vacato precibus.
Vitæq; & paſsionis Chriſti meditationi.
Legendis quoq; pijs Sanctorum Hiſtorijs.
Aut alijs ſanctorum Patrum elucubrationibus.
Verbum Dei diligenter tum legito, tum audito.
In primis verò ſacrificio Miſſæ, quo decet modo, tũ intereſto.
Sermo tum ſit potiſsimum de rebus pijs, vtilibus & honeſtis.
Ita loquitor, vt de verbis otioſis apud Deum facilè reddas rationem.

De confeſſione & Euchariſtiæ, ſumptione.

Peccata tua celebrioribus feſtis D. Saluatoris
Et feſtis omnibus beatæ Virginis Dei paræ,
Aut ſingulis potius totius anni menſibus, poſt factam diligentem conſcientiæ diſcuſsionem Sacerdoti confitetor.
Qui ætatis fuerint maturioris, ijſdẽ diebus, ſi modo probetur id Confeſſario, ſacrã Euchariſtiã piè & dignè ſumito.
Ditiores tenuioris fortunæ ſtudioſos, elemoſynis, ſi queant, adiuuanto.

De cauendis obtrectationibus, mendacijs &c.

Nulli hominum obtrectato, nec inimico quidem.
Neminem vnquam probroſo nomine appellato.
Sanna vel corporis geſtu nullum irrideto.
Nec alteri cuiquam naturale vitium exprobrato.
Contentiones, contumelias, & pugnas, omnémq; inſolentiam quouis loco & tempore fugito.
Nulli prorſus verbo aut facto quamcũq; iniuriam inferto.

Diſcor-

Diſcordiarũ auctores, quiq; vim alicui intẽtarint, pro noxa pœnam luunto, aut è cœtu ſcholaſtico eyciuntor.

Ab omni mendacio ſemper abſtinere memento.

Nullus alteri, Tu mentiris vel fingis, vnquam dicito.

Iuſiurandum, ſeu verum, ſeu falſum dicendo, ne vſurpato.

Nullus alterum, num quid auſit iurare, interrogato.

Teſtimonium aduerſus delinquentem nemini negato.

De omni cauenda obſcenitate.

Turpiloquium & fornicationem ne vllã quidem nominato.

Nec aures tuas vnquam obſcenè dictis præbeto.

Vernacula aut obſcena carmina, nec canito, nec legito.

A libris quoque ſpurcis, tum Hæreticorum, aut ſuſpecti nominis auctorum,

Ab inutilibus adhæc, aut lingua vernacula conſcriptis ſemper abſtineto.

Nec domi, nec foris, picturam habeto parum honeſtam, vel decoram.

Nec fortè vſqua oblatã intentis in eam oculis cõtemplator.

Prævaricatores Legum huius primæ Tabulæ quilibet admonere memor eſto.

Qui ne tum quidem ſeſe emendarint, aut pœnam luunto, aut ſcholis ipſis excluduntor.

TABVLA II.

Leges ad Templum pertinentes.

De acceſſu ad Templum.

Acceſſurus ad Templum ad manum habeto. { *Libellum piarum precum* vel *Sphærulas certè precatorias.*

Cœni-

Cœmiterium tranſiens orato hoc modo cum Eccleſia: Animæ fidelium defunctorum per piam Miſericordiam Dei requieſcant in pace.

Templum ingrediens orationem ſequentem legere memento: Aufer à me quæſo miſericordiſſime Deus, &c.

Templo conueniunt	*Quies & ſilentium.* *Peccatorum coram Deo confeſſio.* *Miſſarum deuota auditio.* *Oratio cum attentione animi.* *Pia lectio & meditatio.*

De Quiete & Silentio.

A fabulis, riſu, luſu, ſomno, diſcurſu, omnique laſciuia in Templo quilibet abſtineto.

Vanas & inutiles cogitationes, illinc abs te propellito.

Strepitus, clamores, aut inciuiles ibi geſtus edere, nefas eſto.

Incidere ſedilia, & parietes depingere nullus audeto.

Quilibet ſe fruſtra adiiſſe Templum exiſtimet, qui non inde domum melior puriórque redierit.

De peccatorum Confeſsione.

Ingreſſus Templũ ſacri gratia in loco precibus accommodato te humi proſternito.

Oraturus Deum nullus muro, ſedi, vel ſcamno (niſi infirmitas aliqua id impediat) innititor.

Peccata, quibus Deũ offenderis, in memoriã tuã reuocato,

Generali coram Deo Confeſſione cum animi contritione agnoſcito.

Peccatorum omnium Remiſſionem ſupplex his verbis à Deo petito, Deus propitius eſto mihi peccatori. Deinde, Miſereatur noſtri omnipotens Deus, & dimiſſis omnibus peccatis noſtris perducat nos ad vitam æternam, Amen.

De

De Miſſa, & pijs ſub eadem precibus & meditationibus.

Sacerdoti rem ſacram peracturo, ſi fortè miniſtro deſtituatur, reuerenter, ſedulò & officioſè miniſtrato in ſummaquiete & ſilentio.

Quilibet ſub Miſſæ ſacrificio Orationi, Lectioni vel piæ Meditationi attentè, & reuerenter vacato.

Deum quiſque quotidie rogato, vt ſe dirigat ad eum vitæ ſtatum, qui & ipſi Deo gratiſſimus ſit, & ſaluti ſuæ maximè ſalutaris.

Precationes Liturgicæ
- *Preces Scholaſticæ ſecundi, aut tertij capitis.*
- *De æterna Dei Sapientia*
- *De Sancta Cruce*
- *Septem Pſalmi cum Litanijs*
- *Horæ de beata Virgine*
- *Officium defunctorum*
- *Aut preces quæ Roſaria vel Coronæ dicuntur.*

Paſſionem & Mortem D. Seruatoris in memoriam tum maximè reuocato.

De quibuſdam ſub Miſſa Cæremonijs.

Ad Euangelij Lectionem aſſurgito, & religioſè complicatis manibus, ſi propius adſiſtas, auſcultato.

Ad nomen IESV reuerenter genu flectito.

Cū legitur in Symbolo, & homo factus eſt, *in genua procumbito, ſubmittens te in illius honorem qui cum Deus eſſet, vt nos quoque Deos faceret, dignatus eſt homo fieri.*

Ad Eleuationem Corporis Domini, vtroque demiſſo genu humi ſedeto.

Ad altare ſit verſa facies, & ad Chriſtum, quem intueris animus.

Chriſtum Deum & hominem ibi verè præſentem cum

Eccleſia Catholica ſupplex adorato.

De ſacris Concionibus.

Concionibus ſacris ſuo loco & tempore, cum magna reuerentia arrectis auribus intereſto.

Concionantis memoriam fabulis aut ſtrepitu nemo diſturbato.

Sine Præceptoris conſenſu nullus ſe è templo ſubducito.

Reuerſus quiſque in Scholã magiſtro repoſcenti totius Concionis ſummam, vel aliquot ſententias, aut certè alicuius loci explicationem referre ſatagito.

Tranſeunti Templum quid agendum.

Templum vel obiter tranſiens, Chriſtum illic verè præſentem, precatiuncula breui flexis poplitibus ſalutato.

Si quo in loco Miſſa fiat, vel S. Euchariſtiæ aut baptiſmi Sacramentum adminiſtretur, aduerſa facie flexoque genu honorem exhibeto.

In cœmiterys, aut locis quibuſcunque conſecratis, nec ludito, nec ad aliquod naturæ opus illuc concedito.

Quid agendum ſit Templum prætereunti.

Prætereuns vel fores Templi, vel locum in quo venerabile corpus Domini adſeruatur, eo tum conuerſo vultu, nudato capite, ac flexis genibus, precatione breui Chriſtum ſalutato.

Effigiem Chriſti Seruatoris, ſanctæ Crucis, aut beatæ Virginis, ſeu in vijs, ſeu in alijs quibuſcunque locis prateriens retecto capite honorato, memor ſemper illius tum diſtichi in Concilio Nicæno euulgati.

Hanc videas, *ſed mente colas quod cernis in ipſa:*
Nam Deus eſt, *quod imago docet, ſed non Deus ipſa.*

TABV-

TABVLA III.

Leges Chorum frequentantium.

De Ingreſſu & Egreſſu.

IN Chorum, velè Choro præcipitanter ne proruito; ſed ſine fabulis & mutuis compreſſionibus, religioſè ac lentè cum adiuncto ſocio progreditor.

Chorum vel Templum auditurus Sacrum, Matutinas aut Veſperas abſque libello Precum, vel Sphærulis precatoriys, nullus, vt diximus, ingreditor.

In Choro quid obſeruandum.

In choro decenter & compoſitè verſator, & pios vbiqueritus vſurpato.

In vtroque chori latere Corycæi ſeu Delatores, venientes ſerò & inſolentes obſeruent ac notent.

Dum itur ad Miſſam, vel ſacram Concionem, & in ſupplicationibus Eccleſiaſticis, iydem illi, clamantes, garrientes, aut extra ordinem aberrantes notent ac prodant.

De Eccleſiaſtico Cantu.

Sabbatho, & pridie dierum feſtorum Reſponſoriys Antiphonis, & Verſiculis, & id genus aliys cantandis, ne quid erres ſtudioſè caueto.

Eccleſiaſticis Cantionibus deſignatus libellũ habeto ea continentem, quæ in Templo canenda ſunt.

De Eccleſiaſticis ſupplicationibus.

In ſupplicationibus omnes bini, ordine, & verecundè abſque fabulis, riſu, & ſtrepitu capite nudato incedunto.

Quique non canunt, vel continuis ibi precibus vacanto, aut quidpiam ſalutaris doctrinæ legunto aut meditantor.

TABVLA IIII.

Leges Scholaſticæ.

De Ingreſſu.

SCholā tempeſtiuè & modeſtè abſque indecora curſitatione, mutuáque compreſſione introito, & exito.

Qui poſt horam venerit conſtitutam, modo & ratione bona pœnam luito, niſi fortè probabilem, à parentibus aut heris excuſationem attulerit.

Ingreſſus Scholam eueſtigio ſe quiſque ſuæ adiungito tribui, extra quam nullus vnquam ſedeto.

Quid agendum ante Præceptoris ingreſſum.

Abſente adhuc ante horam, aut euocato Præceptore, nihil turbarum, aut clamoris moueto.

Sed libro ſtatim explicato Lectionem in Præceptoris aduentum diligenter præuideto.

Præfecti ſingularum tribuum ante horam in Schola inter primos ſemper aſſunto.

Et ſingulorum arma Scholaſtica, libros, chartam, atramentarium, cum theca pennaria, & tribus in ea pennis inſpiciunto.

Ediſcenda, declinanda, comparanda, coniuganda, aliaue claſſis cuiuſque exercitia præſcribunto & exigunto.

De Corycæi ſeu Delatoris officio.

Corycæi abſentes & ſerò venientes omnes diligenter obſeruanto.

In Catalogo recitando neminem prorſus prætereunto.

Ad nullius nequitiam, turpitudinem, inſolentiam aut deſidiam conniuento.

Contra verò innoxium, aut ex odio neminem notanto.

Mune-

Muneribus denique ne corrumpantur, aut terreantur cuiuſquam minis cauento.

Nihil poſtremò quod ad ſuum ſpectat officium prætermit-(tunto.

Quidquid per totam ſeptimanam à quoquam peccatum eſt, hora quarta diei Sabbathi tradatur in ſchedula deſcriptum Præceptori.

Hic verò pro delictorum ratione, nunc admonendo, aut obiurgando: nunc ferula aut virga ſingulorum multas deleto; rarius notatos meritis laudibus euehito.

Corycaus quoque qui in animaduertendo, & accuſando officium ſuum neglexerit, à magiſtro caſtigator.

De abſentibus & ingredientibus ſerò.

Nunquam niſi vrgentibus negocijs valde neceſſarijs à Schola quiſquam abeſto.

Abfuturus à Schola facultatem petat à Scholarcha.

Ad hunc ſi fortaſſe non detur acceſſus, poſt ad ludum reuerſus adducat fide dignum, per quem queat excuſari.

Aut certè ratum remiſſionis chirographum Præceptori aut Scholarchæ exhibeto.

Serò in Scholam venientes, abſente forte Gymnaſiarcha, niſi probe ſe excuſarint, ferula cæduntor à Præceptore.

De Humanitatis officio exhibendo.

Diſcipuli Præceptorem venientem reuerenter excipiunto.

Abeuntem quoque honore eundem proſequuntor.

Præſente Magiſtro vniuerſa iuuentus conſileſcat: eodem abſente ne perſtrepat.

Ingrediente forte Scholam viro quopiam honorato, altiſſimum tunc eſto ab omnibus ſilentium.

De precibus & armis Scholaſticis.

Matutinis & Veſpertinis Scholæ precibus tēpeſtiuè quilibet intereſto.

Quiſque cum Silentio, Attentione, & Reuerentia Preces cum ceteris legito.

Ferulas aut virgas tamquam res ſacras ne digito quidem attingendas memento.

Cultrum omnino nullum geſtato, ſed pennas quiſque ſuas priuſquam in Scholam prodeat aptato domi.

Parietes carbone vel creta ne depingito.

Nomen quiſque ſuum librorum capitibus inſcribito.

De omni cauenda inſolentia.

Nemini vmquam pede, cubitóue, aut vlla re alia negotium faceſſito.

Qui alium pulſauerit ſiue iure ſiuę iniuria, is graui pœnæ obnoxius eſto.

Suſurrationibus aut colloquijs Præceptorem docentem ne perturbes caueto.

Sibilum, clamorem, cachinnum, ſimulatam tuſſim, ſonoram eructationem vſurpare ne aſſueſcito.

De Lectionibus.

Præceptorem lectionem enarrantem attentiſſimè auſcultato.

A Præceptore dictata ſtudioſè & emendatè excipito.

Quæ forte per abſentiam omiſſa ſunt, intra proximum biduum inſtauranda curato.

Sub prælectionibus nec cubitum libro, nec caput manu ſuſtentato.

Nec ad omnem ſtrepitum, vocem, ſibilum, circunſpicito.

In recitanda lectione ſingula clarè, diſtinctè, ſeruatiſq; punctis pronunciato.

Ter nullus lectionem ſuam recitans impunè errato.

Lectionis ignarus, librum, dum recitas, ne inſpicito.

Reddenti memoriter lectionem, nihil vnquam ſuggerito.

De

De exercitatione ſtyli.

Epiſtolas, Carmina, & quæcunque ad ſtyli exercitium inſtituta ſunt, ſuo tempore exhibeto.

In iiſdem componendis multum operæ, induſtriæq; ponito.

Eademq; frequenter examinato & relegito.

Et poſtremò ſcitè & eleganter eadem pingito.

De Diſputatione.

In Diſputationibus fervor adſit & modeſtia,

Abſit vero clamor, contentio, ira & immodeſtia.

Veritati quiſque humiliter & amicè cedat, omnemque litem Præceptoris iudicium dirimat.

Diſputando in ſua tribu victi, præter notam, primam in certamine proximo quæſtionem proponunto.

Loquendum Latinè.

Latinè cum iis qui intelligunt, & in Schola, & extra Scholam, etiam in luſu omnes loquuntor.

In Grammaticorum Regulas, ne quid inter loquendum peccetur, ſedulò cauento.

Nihil eorum quæ geruntur in Scholis, eliminandum.

Nihil eorum, quæ in Schola, vel intra parietes domeſticos facta aut dicta ſunt, foras efferunto.

TABVLA. V.

Leges Domeſticæ.

De Contubernijs.

OMnes tam Aduenæ quam Indigenæ eandem domũ incolentes, in certa contubernia redigantur, quorum quodlibet octo vel decem contubernales comprehendat.

Si qui ſoli aut ſegregatim habitent, contubernio proximo ſe adiungunto.

Inter contubernales nullus alteri moleſtus eſto, inſolens nullus, aut petulans;

Nullus factioſus, aut in alios maledicus, ſed omnes modeſti, ac pacifici.

De Contuberniorum præfectis, ſeu Decurionibus.

Singulis Contubernijs præfectus ſeu præſes conſtituatur, qui cæteros cum litteris, tum moribus antecellat.

Aut ſi ita videbitur Gymnaſiarchæ, officium hoc per hebdomades ordine quaſi in orbem eat.

Præfectus iſte ſit immunis à locario, quod vocant, & operibus domeſticis.

Præfecto Contubernales omnes non minus pareant quàm Magiſtro ſuo, vel Scholarchæ.

Hic ſingulis hebdomadibus Gymnaſiarchæ vel Præceptori omnium domi actorum rationem reddat.

Hic nec vllũ iniuſtè notet, nec peccantẽ accuſare diſsimulet.

Penes Præfectum hunc partes ſunto alios mane à ſomno excitandi.

Adhæc in vijs, plateis, & area, in templo, cenaculo & cubiculo peccantes in aliquam domeſticarum legum notandi,

Eoſque in charta deſcriptos veſperi diei Sabbathi Magiſtro tradendi.

De peccantium multis.

Multa domeſticarũ legum minima ſit vnius nummuli.

Maxima verò trium.

Quæ maiore digna ſunt animaduerſione, pro delicti, tum qualitate, tum quantitate, à Præceptore vel Gymnaſiarcha puniuntor.

Multæ verò ſoluantur omnes in diem Sabbathi.

Pecuniola,

Pecuniola hinc collecta emuntor libri, vel alia, quibus donentur illi, qui ceteros notarum raritate ſuperarunt.

De officio erga Parentes, aut Heros.

Parentibus & hoſpitibus ſuis quilibet mane fœlicem diem, veſperi fauſtam noctem, interdiu, è ludo reuerſus, ſalutem precator.

Si quid illis præſtandũ ſit obſequij, facilis ac lubens id obito.

Qui extra Collegium, aut ædes Præceptoris parentibus conuiuunt, cum iiſdem humaniter agunto, iiſdemque honorem & obedientiam exhibento.

Domũ abſque Parẽtũ vel Heri ſui permiſſu nullus egreditor.

Nullus abſque eorundem vel Gymnaſiarchæ conſenſu foris pernoctato.

Nihil damni inferendum, &c. *(caueto.*

Suppellectili aut domui detrimentum vel minimũ inferre

Rem quamcunque alterius nec clam auferto, nec abſcondito, nec loco ſuo dimoueto.

Rem verò alienã caſu inuentam, cũ primũ poſſis, reſtituito.

Nihil dando, emendo, vendendo aut permutando citra Rectoris, aut Parentum conſenſum, alienato.

De Pecunijs, Compotationibus, Armis, &c.

Pecuniam in vſus neceſſarios à Parentibus datam, pomis, nucibus, libis, aut ſimilibus cupedijs ne inſumito.

Compotationibus nec domi, nec foris intereſto.

Ebrietatem, vt adoleſcentiæ indecoram, ita tum corpori, tum animæ valde noxiam, ſemper fugito.

Armis nullum prorſus vulnerato, aut petito.

Nec præter eſcarium cultrũ, armorũ quidquã domi habeto.

Non ſicas aut pugiones, non gladios, malleos, aut globos ferreos.

Si quis armorum aliquid habuerit, id apud Præceptorem

vel hoſpitem ſuum ſeruandum deponito.

In area ne vmquam ludito, aut diuagator, aut in latebris fabulas miſceto.

De Societate deligenda.

Illud ad parandam Virtutem & Eruditionem plurimùm conferre credito, vt Diſcipulos doctiores & modeſtiores humanitate & obſequio tibi deuincias.

Adhæc vt cum Studioſis & Eruditis aßiduam habeas conſuetudinem; Prauorũ conſortium, vt peſtem, deuites,

Et ſi ceteris ſis præferendus, præferto te tamen nemini.

De Caritate erga Proximum quemque.

Nulli hominum verbo factóue inferto iniuriam vel contumeliam.

Hunc Caritatis affectum erga proximum non minuat Natio, Ciuitas, aut Cognatio.

Non poſſeßio, conditio, aut ingenium; cũ vnus ſit Pater omnium Deus, quem edocti à Chriſto quotidie Patrem appellamus, qui nullum agnoſcit filium, qui ipſius filios non agnouerit fratres.

TABVLA VI.

Leges Cubiculi.

Tria in Cubiculis ſunt
- *Agenda*
  - *Orandum,*
  - *Dormiendum,*
  - *Studendum.*
- *Seruanda*
  - *Verecundia.*
  - *Quies.*
  - *Silentium.*

De Oratione & Somno, ſeu modo veſperi incumbendi.

Priuſ-

Priuſquam veſperi cubitum eas, legito, vel audito quidpiam, quod memoriæ mandetur, dignum.

Flexis deinde ante lectum genibus, quæcunque die illo audieris, videris, aut egeris, in memoriam reuocato.

Si quid honeſtè, prudenter, cum decore & laude dixeris vel egeris, Dei id eſſe munus, ipſique proinde agendas eſſe gratias memento.

Si quid turpiter, ineptè, aut vituperatione dignum, id ex tua profectum eſſe malitia, fatetor, doleto, veniamque cum propoſito te emendandi in poſterum à Deo petito.

Preces Veſpertinæ.

Has ordine deinde legito quiſque Precationes,

Omnipotens ſempiterne Deus, &c.

Pater noſter, Aue Maria, Credo in Deum, &c.

Obſecro te Angelice ſpiritus, &c.

Lectum ingrediens ſigno Crucis munitus hanc addito breuem precatiunculam:

In nomine Domini noſtri Ieſu, &c.

Nec pronus cubueris, nec ſupinus ſed primùm innitens dextro lateri, brachijſq; ita tranſuerſim complicatis, vt pectus muniat figura Crucis.

Signo Crucis, & pia Numinis inuocatione, ſanctiſq; cogitationibus, omnem Diaboli ditionem propellito.

Ingreſſus lectum nullus verbum proferto, ſed in ſilentio orationem ſequentem dicito:

Suſcipe me tuendum Ieſu Chriſte.

De obſeruatione Verecundiæ.

In veſtiendo, exuendoq;, Verecũdiæ, quiſq; rationem habeto. vt ſcilicet nullus vmquam aliorum nudet oculis, quod mos & natura tectum eſſe voluerunt.

Deum

Deum & Angelum tui cuſtodem, tibi vbique præſentes, ſemper reueretor.

Singuli ſoli, & in ſubucula ſeu induſio lineo dormiunto.

Somnus ſumẽdus tamquã medicina quadã curãdo corpori.

Immodicus reddit corpora ſegnia, pigra, noxÿsq; humoribus redundantia.

Septem, *igitur*, horis dormiſſe ſat eſt iuueniq; ſeniq;.

Modus mane ſurgendi.

Mane quilibet hora præſcripta excitatus, intra vnius Miſerere ſpacium è lecto ſurgito.

Excitandi partes penes ipſum præfectũ, uti diximus ſunto.

Mane ſurgens, veſperiq; lectum ingrediens, Frontem & Pectus ſigno Crucis munire aſſueſcito.

Interius idem pÿs precibus & meditationibus communito.

Precationes Matutinæ.

Precationes, tum Matutinas, tum Veſpertinas memoriter quilibet teneto & recitato.

Precatiuncula mane ſe primum erigentis.

In nomine Domini noſtri Ieſu, &c.

Precationes iam induti legendæ flexis ante lectum genibus.

Tibi o ſancte Pater omnipotens, &c.

Pater noſter: Aue Maria: Credo in Deum, &c.

Ego ſum Dominus Deus tuus, &c.

Exaudi me Trinitas ſancta, &c.

Quilibet intra horæ quadrantem ſe induerit, orauerit, lectique ſtragula concinnârit.

Poſt horæ quadrantem os & manus abluturus e cubiculo prodito.

Parentibus & hoſpitibus fauſtum quiſque diem precator.

De Munditia, Quiete & Silentio.

Quilibet rerum ſuarũ munditiem, & concinnitatẽ curato.

Cubiculum

Cubiculum quiſque ſuum verrito, ſordes aſportato, omniaq́; in eo bellè diſpoſita ſunto.
Lectos mane ſtratos nullus conturbato.
In cubiculo nec turbam, nec petulantiam cieto.
Ad vicini cubiculum ſine cauſa nemo accedito.
Conuenticula in cubiculis ab omnibus vitantor.
Loquacitate, cantu, vel ſtrepitu nullum obturbato.
Cum nullo prorſus certamen, niſi de litteris, habeto.
Cubiculum niſi iuſta de cauſa exire caueto.

De priuato in cubiculis ſtudio.

Studiorum tuorum hunc ſtatue ſcopum:
Vt ſcientiam conſecutus ad Dei honorem, tuamq́; & proximorum ſalutem eandem conuertas.
Cauendum in priuatis ſtudijs, ne quis forte curioſus, ad res vetitas, inutiles, aut vanas cognoſcendas incumbat.
Qui ſe ingenij acumine, & fideli memoria norint eſſe præditos, curent vt erga Deum grati ſint.
Qui iJſdem deſtituuntur, oratione, ſtudio, & exercitio ea conſequi laborent.

De vitando Otio.

Otium vt tum ſtudiorum, tum vitæ melioris certiſſimam peſtem, in cubiculis & luſu ſtudioſe ſemper euitato.
Tempore nihil eſſe precioſius ſemper in mente retineto.
Nulla dies abeat, in qua non legeris, audieris, vel ſcripſeris aliquid, quod eruditionem, vel virtutem augeat.
Adſit tamen ſtudijs moderatio, cum ea perſeuerantia, quæ corporis non lædat valetudinem.
Nocturnas lucubrationes & intempeſtiua ſtudia caueto.

Studijs Oratio præmittenda.

Nec ſtudia, nec aliud quid exorditor, niſi inuocato prius cæleſti numine, vſus hac vel ſimili Precatione:

Actiones

Actiones noſtras quæſumus Domine.
Interim ſic ſtude, quaſi nihil ſit ille auxilij laturus inſigniter laboranti.
Lectiones in Schola auditas apud te, vel cum ſocio repetito.
Quæ ignorabis à doctioribus ſciſcitari nec pudeat nec pigeat.
Ad ſonũ campanæ in Scholam euocantis, vt communibus interſis Scholæ precibus, præſentem te illic ſiſtito.
Egrediens domo ſigno Crucis ſe quiſque conſignans dicito: Precor vos omnes ſancti Angeli, &c.

TABVLA VII.
Leges obſeruandæ in Plateis.
Egreſſis Schola quæ prohibita.

DImiſſi è Schola confeſtim ſe omnes rectà domum recipiunto.
Inceſſus nec nimium ſit lentus, nec nimium velox, niſi id cauſa periculi, vel neceſſitatis exigat.
Sit idem purus ac ſimplex, non affectatus.
Si quid in eo vitij natura dederit, induſtria tua corrigat.
Per forum, vicos aut angiportus nulli diuagantor.
Nec in plateis cum alijs nugando, ludendo, ſpectandóue moram vllam faciunto.
In opificum officinis, aut vſquam in ſole apricantes ne aſſiſtunto, vel conſidento.
Puerorum aut puellarum ludis, choreis, colloquijs aut congreſſibus nullus ſe vnquam miſceto.
Gladiatorum, ſaltatorum, aleatorum, aut ganeonũ ædes, públicà diuerſoria, aut loca ſuſpecta, ne ingreditor.
Laruis quoque diſcipulorum nullus vtitor.

Collucta-

Colluctationes, inciuiles aut indecoros greſſus,
Item, curſus, clamores, cantiones, cachinnos,
Sonoram tuſſim, irritationes canum, aut morionum ſtudioſe omnes euitanto.
Fragmenta lapidum, nec in tectum, nec in domum, aut hortum cuiuſquam iaciunto.
Neminem prorſus dãno, iniuria, vel contumelia afficiunto.
Damnum alteri forte datum reſarcito, & reſtituito.

De exhibenda Reuerentia.

Parentes, Præceptores, & Sacerdotes omni, & loco, & tempore reuerentor.
Sacerdotibus, Magiſtratui, & eiuſdem vxoribus, viris item ac matronis ætate venerandis via ciuiliter cedunto.
Omnibus deniq; ſuperioris alicuius dignitatis aperto capite alteróque flexo poplite, reuerentiam decẽter exhibẽto.

De Præfectorum officijs.

Qui eadem ſe via domum conferunt, à contubernij Præfecto obſeruantor.
In legem aliquam delinquentes ad Præceptorem proximo in Scholam reditu deferuntor.
Aut Præfecti, delinquentium pœna, ipſimet multantor.

TABVLA VIII.

Leges ſpectantes ad luſum.

De licito exercitationum modo.

CORporis exercitationes non ſint immodicæ, ſed aptæ rationi valetudinis.
In ijs ſe quilibet moderatè, & ingenuè, loco & tempore deputatis, exerceto.

In luſu

In luſu & animi remiſsionibus ſemper adſit aliqua memoria virtutis.

In iiſdem & alias, cum ſuo quiſque commilitone, Latinè ſemper loquitor.

Quæ in Luſu cauenda.

Abſit in luſu, rixarum parens, omnis peruicacia,

Abſit dolus omnis, & mendacium.

Abſit denique nequitia & omnis inſolentia.

Nullus in ludo pecuniam deponat,

Aut aliud quod pecunia poteſt æſtimari.

De ludis illicitis.

Luſus prohibiti
- *Illiberales, vt luſus*
  - *Aleæ.*
  - *Chartæ.*
  - *Omnes fortunæ.*
- *Coniuncti cum periculo.*
  - *Saltus.*
  - *Lucta*
  - *Iaculatio.*
  - *Dimicatio.*
  - *Pugna.*
  - *Huc ſpectant*
  - *Æſtate natatio.*
  - *Hyeme per glaciem curſitatio.*
  - *Niuis in alium proiectio.*

Ludos omnes illiberales, vt Aleæ, Chartæ, omneſque fortunæ ludos,

Aut cum vllo coniunctos periculo, vt Saltum, Luctam, Iaculationem, & alios id genus fugito.

Aeſtate Aquas, hyeme Glaciem, & Niuem caueto.

De alijs oblectamentis illicitis.

Piſcationes, Venationes, Aucupia ne exerceto.

Cunicu-

Cuniculos, Aues, vel alias beſtiolas ne alito.
Nullius ſepes, plantas, aut ſementem corrumpito.
Nullus abigito pecora, aut fructus ſuffurator.
Nullus alterum in terram proſternito.
Nullus fortè lapſum, ne ſurgat detineto.
Nullus humi iaceto, aut diutius conſideto.

TABVLA IX.

Leges erga Præceptores.

Quid ſuis quiſque debeat Præceptoribus.

PRæceptores, tum hoſpites, aut heros, amato, & honore proſequitor.
Beneuolè, libenter & alacriter iiſdem obtemperato.
Mercedem Scholaſticam liberaliter iiſdem ſoluito.
Erga eoſdem gratus, quoad vixeris, ſemper eſto.
Si tenuioris fueris conditionis Præceptori hoc indicato.
Laboret quiſque, vt Præceptori ſcientia, vel par euadat, vel eo etiam ſuperior.

Qui caſtigandi aut expellendi.

In monendis & caſtigandis adoleſcentibus abſit remiſſio & negligentia.
Adſit ſeueritas abſque crudelitate, & abſque maledicto & vituperatio.
Diſcipuli à Præceptore forte cæſi, vel admoniti, ne obmurmuranto.
Contumaces ac impii in Præceptorem, in aliorum exemplum cæduntur.
Qui caſtigati ſe non correxerint gymnaſio ſtatim eiiciuntur.
Qui Præceptores ſuos contempſerint in omni proborũ cœtu exſibilantur.

Qui eorundem obtrectatione ſibi famam quærunt, turpiſſimi ſemper extiterunt, turpitérque non rarò ex hac vita decedunt.

TABVLA X.
Leges in hominum congreſſu.
De ſtatu corporis.

QVoties te alloquitur quiſpiam honoratior, ſit animus præſens.
Veſtis ad decorum componatur, & te in rectum conſtitue corporis ſtatum.
Aperi caput, ſint iuncti pedes, & quietæ manus.
Pileum inter loquendum vtraque teneto manu.
Oculi ſint verecundi, placidi, ſimplices, & in eum ſemper intenti cui loqueris.
Riſus nec frequens ſit, nec immoderatus, vt in cachinnum abeat.

De Sermone.

Sermo tuus lentus eſto, & explanatus.
Non præceps, vel mentem præcurrens.
Non immodicus, nec nimium rarus.
Non aſper quoque vel ruſticanus.
Non immodeſtus, incivilis vel imperitus.
Interrogatus reſponde paucis, verecundè, & reuerenter.
Abſoluto reſponſo modicè flectes alterum genu.
Honorificum eius titulũ quem alloqueris ſubinde repetito,
Hunc ſi forte neſcias, ignoti ſint domini, & ignotæ dominæ,
Non abeas, niſi aut veniam præfatus, aut ab ipſo dimiſſus.
Poſtremò, in omni congreſſu familiari, ſermo ſit de rebus honeſtis, aut vtilibus.

Sit Latinus, verecundus, & liberalis.
Malorum familiaritates, & conſuetudines fugito.
Qui ſecus fecerit caſtigator.

De Affabilitate.

In Minores præbeto te comem.
Et in Maiores reuerentem.
In pares facilem, ac tractabilem.
Breuiter in omnes, qualem cupis Chriſtum erga te.

De rebus arcanis.

Arcanum tibi creditum, ne diuulgato.
Nec id cuiuis temerè concredito.
Nullius litteras, vel arcam limis intuetor.

TABVLA XI.

Leges de habitu Corporis

De Oculis & Vultu.

Puerorum animus relu-cet potiſsimum in { *Oculis & Vultu.*

Oculos *igitur habeto Puer verecundos ac placidos.*
Non vagos, aut multum volubiles.
Non ſtupentes etiam aut limos.
Non innuentes, nec immodicè diductos.
Supercilia *pueri ſunto exporrecta:*
Non ſublata, aut depreſſa in oculos.
Frons *hilaris ſit & explanata.*
Non torua aut in rugas contracta.
A naribus *pueri abſit mucor.*
Qui, cũ eſt opus, ſtrophiolo excipiatur auerſo parũ corpore.

Quod in terram reiectum eſt, pede eſt ilico proterendum.
Cum incidit forte ſternutatio, corpus ciuiliter auertito.
Deinde pileo ſublato, ſalutanti agantur gratiæ.
Oſcitatio *cum vrget, ſtrophiolo aut manu os tegito.*
Mox Crucis imagine ſe obſignato.
Labrum *inferius ſuperioribus dentibus ne premito,*
Nec ſuperius mordeto inferioribus.
Auerſus exſpuito, quodque in ſolum deiectum eſt, aut pede proteratur,
Aut linteo ſputum excipito.
Os tuum quotidie mane aqua proluito.
Impexo Capite prodire caueto.

De Corporis cultu.

Cultus *corporis, nec ſordibus eſto notabilis,*
Nec luxum, aut faſtum præ ſe ferens,
Nihil is habeat militare; nihil molle, aut diſſolutum,
Sed honeſto & mundo potius vtitor, quam ſplendido, vano, aut exotico.
Mediocritas & Decentia plurimum in eo commendantur.

TABVLA XII.
Leges in Menſis & Conuiuiis.
Ante Menſam.

S*I tui ſit muneris adornare Menſam, id hoc ordine facere memento.*
Primo, *menſæ imponatur Mappa:*
Deinde, *Salinum,* proximè *Orbes:*
Poſtremo, *Panes & Pocula.*

Dum

Dum verò aufertur, *hunc ordinem teneto.*

Primum Orbes colligantur.

Poſt hæc Sal, Caſeus, & quidquid ſpectat ad menſam ſecundam.

Poſtremo cum pane remouebitur Mappa.

Iuſſus conſecrare menſam, vultu, manibuſque ad religionem compoſitus, conuiuij ſpectato primarium.

Benedictionis verbis, & gratiarum actionis attentum ſe quiſque præbeat.

Ad nomen IESV Matriſq; Virginis, vtrumque genu flectito.

In cenaculo ſummum ſeruetur ſilentium, niſi forte loqui neceſſitas vrgeat.

Cum honoratioribus accubiturus pileum relinquito, niſi forte cuiuſquam auctoritas aliud præcipiat.

Ad menſam maiorum, niſi iuſſus non accedito.

Ibique tum extremo loco ſtandum ſedendúmue, retecto capite.

Ad digniorem locum inuitatus, id comiter excuſato.

Sed ſi ſeriò quis iubeat auctoritate præditus, verecundè obtemperato.

Si tuum ſit menſæ miniſtrare, aſtabis erectus iunctis pedibus.

Solicitus ſemper eſto, ne quid forte menſæ deſit.

Si quid infundendum, tollendum aut apponendum, ciuiliter id facere curato.

In Menſa.

Accumbens verò menſæ, vtramque manum ſuper menſam habeto.

Corpus æquo libramine ſit erectum.

A dextris ſit poculum, & culter eſcarius; Ad leuam panis.

Mantile ſi datur, aut humero ſiniſtro, aut leuo imponito brachio.
Caput inter epulas numquam ſcalpito.
Cogitabundus in menſa ne accumbito.
Sic te hilarem præbeto, vt ſemper memineris, ætatem quid deceat tuam.

De Cibo.

Poſtremus omnium admoueto manum patinæ.
Ex toto diſco quod placet, ne eligito:
Sed quod forte ante te iacet ſumito,
Si quis cibum porrexerit lautiorem, modeſtè recuſato.
Si inſtabitur, tribus eum accipiens digitis, gratias agito.
Reſecta portiuncula, reliquum vel in diſcum reponito, aut proximè dato accumbenti.
Quod digitis accipi non poteſt, quadra memento capere.
Digitos nec ore prælingito, nec tunica extergito, ſed mantili.
Integros bolos ſubito ne deglutito.
Semeſa abs te alteri ne porrigito,
Panem prærosſum in ius iterum ne immergito.
Oſſa dentibus ne arrodito, ſed cultello purgato.
Eademq́ʒ poſt in angulum quadræ tuæ ſeponito.
Canibus de menſa ne quid porrigito, nec eoſdem accumbens contrectato.
Sumpturus Ouum, panem prius fruſtulatim conſcindito.
Cui putamen cultello, non vnguibus, decenter repurgato.
Salem non digitis, ſed cultello, quantum eſt ſatis, capito.
Si longius abeſt ſalinum, porrecta tum quadra ſumito.

De Potu.

Si quis præbibet tibi, hilariter illi bene precator.
Si non ſitis, labijs cyathum tamen admoueto.
Labra cum biberis mantili ſeu linteolo abſtergito.

Cibum antequam bibas præmandito.
Inter bibendum alios intortis oculis ne intuetor.
Nec ceruicem in tergum exhauſurus poculum reflectito.
Bis in conuiuio, aut ter ad ſummum, modicè ſorbens bibito.

De Verbis.

Cum maioribus accumbens, non niſi rogatus loquitor.
Compellatus non ante reſpondeto, quàm cibum deglutieris.
Nec cibum appoſitum, nec potum vituperato.
Abſentium famam, nec iſtic, nec alibi lædito.
Lepidè dictis non niſi modicè puer arrideto.
Nihil quod offuſcet hilaritatem illic effutito.
Si quid à quoquam ruſticius dicatur, diſſimulato.
Si quid obſcœni, quaſi non intellexeris, te componito.
Quod dicitur in Menſa, ſub dium ne raptato.
Sed inſcribendum id vino potius ducito.

Poſt Menſam.

Temperantiæ & honeſtatis memor, citra plenam ſaturitatem corpus reficito.
Cum ſenſeris igitur naturæ ſatisfactum, ſublata quadra flexóque poplite, clam aut ſalutatis conuiuis à Menſa te ſubducito.
Mox ad Menſam reuerſus, ſi ſit opus, miniſtrato,
Vel reuerẽter Menſæ aſſiſtens, ſi quis quid iubeat, exſpectato.
Emuncturus candelam è Menſa prius tollito.
Quod emunctum eſt, protinus aut arenæ immergito, aut ſolea proterito.
Si quid alicui vel porrigendum vel infundendum, læua id facias caueto.
Iuſſus agere gratias in rectũ corporis ſtatum te componito, vultúq; ad conuiuio præſidentem reuerenter vertito.

Has duodecim Tabularum Leges, quilibet amore honeſti potius, quàm pœnæ timore, vt obſeruet, curato.

Lex vna generalis.

Omnis honeſta & laudabilis conſuetudo, pro Lege ab omnibus habeatur & obſeruetur.

FINIS LEGVM XII. TABVLARVM.

BREVIS-

BREVISSIMA IN LEGES XII. TABVLARVM Scholia

QVibus certorum librorum indicantur Capità,quę Præceptoribus inexercitatis adhuc,& in hāc docendi prouinciam iam primùm admiſsis, ad vtilē harum legum explicationem, & Puerorum ſtudium quàm maximè in litteris & pietate promouendum,adiumenti non parum attulerint,& vtriſque longiſſimi & optimi commentarij loco fuerint.

IN TABVLAM I.

DEVM in primis litterarū ſtudioſis piè colendum eſſe,diligendum adhæc,& timendum multis in locis accuratè docet libellus inſcriptus, *Theſaurus piarum Inſtitutionum* in vſum pueritiæ Chriſtianæ nuper à Societate Colonienſi pulcherrimè digeſtus.

Idem non minus methodicè docent *tres Inſtitutionum Scholaſticarum libri,* qui nuper etiam ex officina AntuerpianiTypographi Ioannis Belleri in publicum prodierunt.

Ex his duobus potiſſimum (ne quis Magiſtrorum fortaſsis multis coemundis queratur ſe nimio grauari ſumptu) hæc Scholia noſtra depromemus,& ne multis adiectis,libellus in librum extendatur, & precium fiat graue diſcipulis, locum duntaxat commonſtrabimus, quibus Pręceptores pleraſque leges plurimum queant illuſtrare,&Diſcipulis eaſdem commendare.

In Pueris rectè & piè inſtituendis,primū omnium Religionis & morū;DeindeDoctrinę & ſtudiorū haberi debet ratio.

Eſſe autem vana, ne dicam non rarò pernicioſa, politiorũ litterarum ſtudia, abſque vera & orthodoxa Religione, cum aliunde, tum ex documentis paulò inferius ſubiectis euidenter & perſpicuè cognoſci poteſt.

Ad omnem verã rectam & Chriſtianã Inſtitutionem, plurimum contulerit, inferere ſtatim puerorũ mentibus Timorem Domini, qui, vt Regius Propheta Dauid ait, initium eſt Sapientię. Qua de re vide Claſſem tertiam, primam libri tertij Inſtitutionum Scholaſticarum.

Ad pulſum igitur campanæ Matutinum, &c. Quid moneat quotidianus ille triplex campanæ pulſus, optimè docebit Theſaurus piarum Inſtitutionum capite 23. Partis primæ, & tertius Inſtitutionum Scholaſticarum liber Claſſe 7.

1 *De ſanctorum Vita, &c.* Sancti alicuius vitam cognoſcere cupiens, conſulat Compendium Hiſtoriæ ſanctorũ Aloyſij Lippomani Epiſcopi Veronenſis, vel Laurentij Surij, aut Vſuardi Sanctorum Hiſtoriam, vel denique Eccleſię Romanæ Martyrologium, Venetijs nuper per Petrum Galeſinum in lucem editum.

Pijs ante omnia, &c. De pijs Precibus & earum attentione: De cauendis in ijs mentis diſtractione, & aptis remedijs: Denique de corporis in ijſdem ſitu, vide Theſaurum partis 1. capitibus 12. 13. 14. 15. 16. 17. & 18.

Et Claſſem 6. & 5. libri 3. Inſtitutionum Scholaſticarum.

Vitæq; & Paſsionis, &c. Vitæ & paſsionis Chriſti Meditationes maximè ſalutares ſuppeditat Theſaurus Partis. 1. capite 27.

Et liber tertius Inſtitutionum Scholaſt. Claſſ. 4.

Aut alijs ſanctorum Patrum, &c. Inter huiuſmodi Chriſtianæ pietatis libellos primas meretur ille verè aureus Thomæ à Kempis de Imitatione Chriſti libellus.

Proximas, libelli Confeſsionum beati Auguſtini.

His addas licet exercitationes Nicolai Eſchij.

Conciones ſacras Adami Sasboldi Delphenſis.

Hiſtoriam Barlaam & Ioſaphat, Ioan. Damaſceni.

D. Hiero-

D. Hieronymi Epiſtolas per P. Caniſium ſelectas.

Horum & ſimilium lectio, regiam docebit viam, quæ nos ſola ducit ad æternam cæleſtemq; Beatitudinem; præ cuius amore & deſiderio, meritò ſordere debet, quidquid fallax hic mundus, quantumuis excellens, magnificum, aut delectabile pollicetur.

Verbum Dei diligenter, &c. De audiendo diligenter verbo Dei. Theſaurus partis 1. capit. 12.

Et inſtitutiones Schol. libri. 3. Claſſe 4.

In primis vero ſacrificio, &c. Scholia de Miſſæ Sacrificio, vide proximè ſequenti tabula, ibi. *De Miſſa & pijs ſub eadem precibus.*

De confeſſione, &c. De modo rectè inſtituendæ Confeſsionis, & cordis Contritione.

De certis Confeſsionis conditionibus, & de medijs emendationis Theſaurus partis 1. capite. 2.

Et Inſtitutiones Schol. librj 3. Claſſe 6.

Examinãdæ cõſcientiæ ratiõnẽ, Theſaurus par. 1. cap. 2. & 4.

De pœnitentiæ effectibus, Theſaurus, partis 3. cap. 6.

Et Inſtitutiones Schol. libri 3. diuerſis Claſsibus.

De præparatione ante confeſſionem, Theſaurus part. 1. cap. 5

Et Inſtitutiones Schol. libri 3. Claſſe 4.

De generalis confeſſionis vtilitate, Theſaurus part., 1. cap. 5.

De quorumuis peccatorum fuga. Inſtitutiones Scholaſticæ libri 3. Claſſe 6. & ſequentibus.

Qui ætatis fuerint, &c. Modum præparandi ſe ad ſumendam S. Euchariſtiam. Theſaurus part. 1. cap. 6.

Ibidem de ijs quæ ante & poſt communionẽ ſunt neceſſaria.

De frequenti communione, Theſaurus part. 1. cap. 7.

De multiplici S. communionis fructu & vtilitate: Inſtitutiones Schol. libri 3. claſſe 2. & 1.

Nulli hominum obtrectato, &c. De obtrectatione, Inſtitutiones Schol. libri 3. claſſe 5.

Remedia vero aduerſus obtrectationis vitium Theſaurus partis, 2, cap. 4.

Contem-

Contentiones, &c. Remedia contra iram, Theſaurus part. 2. capite 9.

Iuſiurandum, &c. Remedia contra peſſimam iurandi conſuetudinem Theſaurus partis. 2. capite 2.

Turpiloquium & Fornicationem, &c. De fugiendis omnibus luxurię incitamentis, Theſaurus partis, 2. cap. 7.

De ijſdem, & non legendis Hæreticorũ libris, vide Inſtitutionum Scholaſticarum librum, 1. ſub finem.

Remedia ad orthodoxam fidem conſeruandã, Theſaurus, partis 2. capite 1.

IN TABVLAM. II.

Templum ingrediens, &c. Precationem hanc. *Aufer à me quæſo*, &c. Et reliquas mane, meridie & veſperi à Scholaſticis piè legendas inuenies in his noſtris Precationum libellis, Antuerpiæ à Ioanne Bellero excuſis.

In libello Precationum Scholaſticarum. capite 1.

In libello Precationum Liturgicarum, in principio.

In Precationum piarum Enchiridio, capite 1.

Templo conueniunt, &c. Velim legant hoc loco primæ, ac rudioris ætatis Inſtitutores, quæ ſcripſimus Inſtitutionum Scholaſticarum capite, 4. libri 1.

Et Claſſe 7. & 5. libri 3.

De Miſſa & pijs, &c. De modo ipſius Miſſæ quotidie aut certè frequenter audiendæ, Theſaurus part. 1. capite 9. & 10. Inſtitutiones verò Scholaſt. libri 3. Claſſe 7.

Breuem quoq; omnium totius Miſſæ partium explicationẽ vide in Theſauro partis 1. capite 11.

Sacerdoti facturo, &c. De officio miniſtrantium in Miſſa Sacerdotibus, Inſtitutiones Scholaſticæ libri 3. Claſſe 7.

Quilibet ſub Miſſæ ſacrificio, &c. De neceſſaria pueris orandi conſuetudine, Inſtitutiones Scholaſticæ libri 3. Claſſe 6.

Remedia contra Acediam, Theſaurus partis 2. capite 11.

Quæ in Templo legẽdæ Precationes, Inſtitutiones Scholaſticæ libri 3. Claſſe 7. & ſequentibus.

Vſum Roſarij ſeu Coronę vide in Theſauro piarũ Inſtitu-

tionum

tionum partis 1. capite 21.

IN TABVLAM III.

In vtroque Chori latere, &c. De conſtituendo Corycæo & eius officio, Inſtitutiones Scholaſt. libri 3. Claſſe 7.

De Eccleſiaſtico Cantu, &c. Inſtitutiones Scholaſticę libri 2. Claſſis 6. capite 7.

De Eccleſiaſticis Supplicat. quas vulgò Proceſſiones vocãt, Theſaurus partis 1. capite 19.

IN TABVLAM IIII.

Sed libro ſtatim explicato, &c. Dę vtili modo examinandæ in quouis Claſſe Lectionis, vide

Inſtit. Scholaſt. lib. 2. Claſſis	6	Capite	3
	5		4
	4		3
	3		3
	2		2
	1		2 & 3.

Ediſcenda, &c. De ediſcendo & excolenda Memoria conſule

Inſtit. Scholaſt. lib. 2. Claſſis.	6	Capite	4
	5		5
	4		4
	3		4
	2		4

Hic verò pro delictorum, &c. De puerorum delendis multis, liber 1. Inſtitit. Schol. capite 3.

De lectionibus, &c. Vide in primis librum 1. Inſtit. Scholaſt. capite 6. ſub finem.

Lectionis verò à Præceptore rectè explicandę rationem legat qui volet

Inſtit. Scholaſt. lib. 2. Claſſis	5	Capite	3
	3		2
	2		2
	1		2

In recitanda lectione, &c. Hac de re vide librum Inſtit. Scholaſt.

Scholaſt. 2. Claſſis 5. capite 6.

De exercitatione ſtyli, ſcribendiſque nunc Epiſtolis nunc Carminibus vide.

Inſtit. Scholaſt. lib. 2. Claſſis	5	Capite	10
	4		5.6 7.
	3		5.6.
	2		4 5.6.7.
	1		4.5.

Et poſtremò ſcitè, &c. De Epiſtolis alijſque dictatis ſcitè pingendis lib. 2. Inſtit. Schol. Claſſis 6. capite 9 & 10. Et claſſis 5. Capite 11.

De Diſputatione vide

Inſtit. Scholaſt. lib. 2. Claſſis.	6	Capite	6
	5		8
	1		7

Loquendum Latinè, &c. De Latino ſermone perpetuo vſurpando, vide Inſtit. Schol. librum 1 capite 17 adhæc

Inſtit. Scholaſt. lib. 2. Claſſis	6	Capite	8
	5		9
	4		8

IN TABVLAM. V.

Rem vero alienam, &c. De reſtitutione rerum caſu inuentarum, liber 3. Inſtit. Scholaſt. Claſſe 5.

De Societate deligenda, liber 3. Inſtit. Schol. Claſſe 2.

IN TABVLAM VI.

a *Preces Veſpertinæ,* Meridianę, & Matutinæ petantur ex Precationum libellis de quibus initio Scholij in Tabulam 2.

Vide etiam veſperi incumbendi modum in Theſauro parte 1. capite 24.

De ſtudio Verecundiæ, Inſtit. Scholaſt. lib. Claſſe 5.

De muniendo ſe ſigno Crucis, vide Theſaurum partis 3. capite 2. & 3.

De ſtudio & tota examinandæ Lectionis ratione, vide librum 2. Inſtit Schol. diuerſis Claſſib. 6. 5. 4 3, &c. cap. 3. vel 4. Tum etiam libri 1. capite 14.

De pri-

De priuata autem Lectione, vide

Inſtit Scholaſt. lib. 2. Claſſis	Capite
5	13
4	8 & 9
3	8
2	10
1	10

De vitando otio, &c. vide lib. 3. Inſtit. Schol. Claſſ. 2.

De Lectionib. repetendis Inſtit. Schol. lib. 2. Claſſ. 6. capite 7. & 14.

IN TABVLAM VII.

De exhibenda Reuerentia, &c. De honore Parentum & ſuperiorum, vide Theſaurum partis 2. capite 3.
Item partis 2. capite 12. Numero 3. & 4.

Viris item ac matronis, &c. Vide lib. 3. Claſſem 5. ſub finem.

IN TABVLAM VIII.

De luſu ſeu ſtudiorum remiſſione vide Inſtit. Scholaſt. lib. 1. capitibus 15. 16. 17. 18. & 19.

In luſu & animi remiſſionib. adhibenda eſſe ſemper aliqua Pietatis virtutiq; incitamenta, docet liber 1. Inſtitut. Scholaſt. capite 19.

In ijſdem & aliàs, &c. Inſtit. Schol. lib. 1. capite 9. & 17.

Quæ in luſu cauenda, &c. Inſtit. Schol. lib. 1. cap. 17. & 19.
Et liber 2. Claſſis 5. capite 9.

De ludis illicitis, lib. 1. Inſtitut. Scholaſt. capite 19.

IN TABVLAM IX.

Quid ſuis quiſque debeat Præceptoribus, Theſaurus partis 2. capite 3.
Et liber 1. Inſtitut. Scholaſt. capite 6.

Mercedem ſcholaſticam, &c. De Diſcipulorum erga Præceptores gratitudine, Inſtitut. Scholaſt. lib. 1. capite 9.

Diſcipuli à Præceptore, &c. Inſtitut. Scholaſt. lib. 1. cap. 21.

Qui caſtigati ſe non, &c. Inſtit. Schol. lib. 1. capite 6. & 20.

IN TABVLAM X.

Quoties te alloquitur. Vide Inſtitut. Scholaſticarum librum 2. Claſſis 7. capite 22.

IN

IN TABVLAM XI.

Mediocritas & Decentia, &c. Inſtitut. Schol. lib. 2 Claſſis 7. capite 22.

Remedia vero contra inanem gloriam, Theſaurus partis 2. capite 5.

IN TABVLAM XII.

De morum Ciuilitate liber 2. Inſtitut. Schol. Claſſis 7. capite 22.

Ibique pleraque de cauendis in cibi potuſque ſumptione, Repletione: Remedia verò contra Gulam, Theſaurus partis 2. capite 10.

DOCV-

Documenta non nulla,

quæ ſtudioſis ad Chriſtianæ pietatis inſtitutionem plurimùm conferre queant.

I.

XII Signa proborum adoleſcentum.

I. *Rebus ſacris crebrò intereſſe cum magna attentione & reuerentia.*

II. *Ad nulla ſe recipere diuerticula, non amare ſeceſſus, aut vllas locorum latebras.*

III. *Nuſquam libentius verſari, quàm in conſpectu Parentum, vel Præceptorum.*

IIII. *Parentes & Præceptores ſummè reuereri, & increpationem eorum non aſpernari.*

V. *Libenter agnoſcere ſuam culpam, nec vllum delictum coram Præceptore inficiari.*

VI. *Malle ſe potius cædi, quàm mentiendo, vel inficiando Deum offendere.*

VII. *Probis & honeſtis adoleſcentibus ſemper ſe comitem adiungere, vel ſocium.*

VIII. *Malorum conſuetudinem, colloquia, conſilia, non ſecus, quam peſtem, deuitare.*

IX. *Nulli obtrectare, nullum cædere, irridere, laceſſere, aut quoquo modo offendere.*

X. *Præbere ſe domi hilarem, foris compoſitum, & omnibus affabilem.*

XI. *Quod Scholæ, Præceptori, aut familiæ poßit eſſe dedecori, ſuperiori libenter id indicare.*

XII. *Et cum omnibus, vel multis anteferendus ſit, ſe ipſum tamen præferre nemini.*

II.

Eruditio cum virtute coniungenda.

Eruditio *inter ea bona eſt reponenda, quæ per ſe nec laudanda ſunt, nec vituperanda.*

Vnde qui eam Virtute coniunxerit, nihil rebus humanis vtilius, vel magis neceſſarium, nihil præſtabilius, glorioſius, vel laudabilius.

Contrà verò Eruditione à Virtute ſeiunctâ, nihil eſſe, vel fingi funeſtius, aut pernicioſius poteſt.

Vnde & Fabius de Eloquentia, ſi vis illa dicendi, inquit, malitiam inſtruxerit, nihil eſt publicis priuatiſque rebus pernicioſius Eloquentia.

Nos ipſi, qui pro virili parte conferre aliquid ad facultatem dicendi conati ſumus, peſſimè mereamur de rebus humanis, ſi latroni comparemus hæc arma, non militi.

Mutos naſci, & egere omni ratione ſatius fuiſſet quàm prouidentiæ munera in mutuam perniciem conuertere.

III.

De gemino, eóque ſalutari ſtudiorum fine.

Studiorum noſtrorum ac Eruditionis, geminus hic finis eſt { *Honor Dei* & *Salus animarum.* }

Omnis noſtra Eruditio eò referri debet, vt ipſius adminiculo ad Dei Seruatoris noſtri notitiam facilius ac certius pertingamus.

Eiuſque iam cogniti, iuſtè, piè, & ſanctè viuendo honorem, & gloriam pro virili quiſque parte promoueamus.

Proximum hinc eſt, vt animarum ſalutem, tum in nobis, tum in proximis ſedulò procuremus.

Chriſtus

Chriſtus enim non vult talenta ſingulis concredita defodi in terram, vbi nec nobis, nec alijs proſint.

Sed vult ea diligenter expendi in Dei Patris ſui gloriam, & ad ſalutem proximorum.

Quod quiſquis fecerit, audiet à Domino; Euge ſerue bone, *quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam,* intra in gaudium Domini tui.

IIII.

Quæ vera hominis Beatitudo.

Vera Beatitudo eſt { Deum *noſſe, timere, & colere.* / *In eius lege verſari die ac nocte.* / *Cæleſtia ſemper & vbique quærere.* / *Humana deſpicere, & pro nihilo habere.* }

Hæc veræ, & Chriſtianæ Beatitudinis ſumma eſt *quam ipſe nos docuit Dei filius, quando illos Beatos appellauit, quibus Paupertas, Luctus, Manſuetudo, Miſericordia, Benignitas, cordi eſſent,*

Quod hæc videlicet ad æternam Beatitudinem nos dirigant, promoueant, ac perducant.

Falluntur proinde, qui eam in Honoribus, Opibus, Latifundijs, magnificis ædificijs, aut in bene inſtructa ſupellectile, in Otio & mollibus plumis;

Aut in Corporis voluptatibus, ceteriſque rebus caducis ludibrioque fortunæ expoſitis conſtituerunt.

Qui quidem error naſcitur in hominum mentibus ex cæca quadam Iudiciorum deprauatione, quod non talem rem vnamquamque æſtiment, qualis ipſa eſt.

Ex quo multa abſurda conſequuntur, vt nimirum vilia ſectemur tamquã precioſa, precioſa vero, vt vilia reijciamus, vt laudanda vituperemus, & laudemus vituperanda.

V.

Fortunæ bona quî rectè expetere liceat.

Principio, ſi Diuitias *dicamus, ijs non carere, quæ ad vitam tuendam ſunt neceſſaria.*

Honorem verum *exiſtimemus, venerationem ob ipſam virtutem.*

Voluptatem *puram ac ſolidam ex ijs capi, quæ ſpectant ad animum.*

Nobilitatem, *à bonis prognatam, præbere ſe quoque ipſorum ſimiles.*

Potentiam ac regnum, *multos habere quibus rectè conſulas.*

Eruditionem ſuperuacaneam eſſe, *niſi per eam vitium cognitũ facilius fugiamus: virtutem vero perſequamur, ac teneamus.*

Vitam noſtram Peregrinationem, *multis caſibus obnoxiam, cui nulla non hora immineat finis, qui leuiſsimis de cauſis poſsit accidere.*

In hac peregrinatione, *quo quis paucioribus implicetur ſarcinis, hoc leuius ac iucundius, hoc iter ſuum conficere.*

Ea verò *humani corporis natura eſt, vt pauciſsimis egeat, adeo quidem, vt eos haud dubiè inſaniæ damnet, qui tantis laboribus tam multa parare ſtudeant, cum tam paucis ſit opus.*

Diuitiæ & poſſeſsiones *in vſum tantũ comparantur, quem non adiuuant immenſæ opes; ſed opprimunt, vt nauem ingentia onera.*

Nec aurum, *ſi non vtare, à cœno differt, niſi quod magis angit eius cuſtodia, & efficit, vt dum huic vni ſtudes, ea negligas, quæ maximè ſunt homini curanda.*

Culta veſtimenta, *quid aliud ſunt, quàm ſuperbiæ inſtrumen-*

ſtrumenta? Vile indumentum excogitauit Neceſſitas, precioſum Luxus: elegans Vanitas.

Suborta iam eſt in veſtitu contentio, quæ multa docuit ſuperuacanea & damnoſa, dum homines ex eo quod infirmitatem noſtram arguit, etiam honorem captant.

Ita Diuitiarum *pars maxima, AEdificia, Supellex numeroſa & opulenta, Gemmæ, Aurum, Argentum, ornamentorum omne genus, ſpectantium oculis magis comparantur, & exponuntur, quàm poſſidentium vſibus.*

Forma verò ipſa, quid hæc aliud eſt in humano corpore, quàm cuticula bene colorata? quæ, vt floſculi, celeriter marceſſit, vt vel vna febricula, formam, vires, robur, & corporis agilitatem ſæpe numero concutiat, deformet & debilitet.

Honores denique & Dignitates, *quæ ab hominibus vel maximè omnium appetuntur, quid aliud ſunt quàm ſplendida quædam miſeria, & perſonata felicitas?*

Quid ipſæ corporis voluptates? *quam eæ viles ſunt & ſecundinæ?*

Quot quantaque mala eæ nobis accerſunt?
Corpori frequenter morbos; animo Pœnitentiam;
Ingenio hebetudinem, menti cæcitatem;
Dedecus adhæc & ignominiam;
Et expertes ſunt nunquam amaritudinis.

Corpus *poſtremò, quo curatius fuerit, hoc animus fere neglectior, quóque mollius habetur, hoc acrius menti reluctatur: Et ſæpe, vt equus delicatè paſtus, ſeſſorem ipſum excutit.*

VI.

Salutares varijs de rebus admonitiones.

Prima Chriſtianæ Religionis *ſemina ſunt.*

Deum *eſſe ſuper omnia metuendum & amandum.*

Contentiones, &c. Remedia contra iram, Theſaurus part.2. capite 9.

Iuſiurandum, &c. Remedia contra peſſimam iurandi conſuetudinem Theſaurus partis. 2. capite 2.

Turpiloquium & Fornicationem, &c. De fugiendis omnibus luxurię incitamentis, Theſaurus partis, 2. cap. 7.

De ijſdem, & non legendis Hæreticorũ libris, vidè Inſtitutionum Scholaſticarum librum, 1. ſub finem.

Remedia ad orthodoxam fidem conſeruandã, Theſaurus, partis 2. capite 1.

IN TABVLAM. II.

Templum ingrediens, &c. Precationem hanc. *Aufer à me queſo,* &c. Et reliquas mane, meridie & veſperi à Scholaſticis piè legendas inuenies in his noſtris Precationum libellis, Antuerpiæ à Ioanne Bellero excuſis.

In libello Precationum Scholaſticarum. capite 1.

In libello Precationum Liturgicarum, in principio.

In Precationum piarum Enchiridio, capite 1.

Templo conueniunt, &c. Velim legant hoc loco primæ, ac rudioris ætatis Inſtitutores, quæ ſcripſimus Inſtitutionum Scholaſticarum capite, 4. libri 1.

Et Claſſe 7. & 5. libri 3.

De Miſſa & pijs, &c. De modo ipſius Miſſæ quotidie aut certè frequenter audiendæ, Theſaurus part. 1. capite. 9. & 10. Inſtitutiones verò Scholaſt. libri 3. Claſſe 7.

Breuem quoq; omnium totius Miſſæ partium explicationẽ vide in Theſauro partis 1. capite 11.

Sacerdoti facturo, &c. De officio miniſtrantium in Miſſa Sacerdotibus, Inſtitutiones Scholaſticæ libri 3. Claſſe 7.

Quilibet ſub Miſſæ ſacrificio, &c. De neceſſaria pueris orandi conſuetudine, Inſtitutiones Scholaſticæ libri 3. Claſſe 6.

Remedia contra Acediam, Theſaurus partis 2. capite 11.

Quæ in Templo legẽdæ Precationes, Inſtitutiones Scholaſticæ libri 3. Claſſe 7. & ſequentibus.

Vſum Roſarij ſeu Coronę vide in Theſauro piarũ Inſtitutionum

tionum partis 1. capite 21.

IN TABVLAM III.

In vtroque Chori latere, &c. De conſtituendo Coryczo & eius officio, Inſtitutiones Scholaſt. libri 3. Claſſe 7.

De Eccleſiaſtico Cantu, &c. Inſtitutiones Scholaſticę libri 2. Claſſis 6. capite 7.

De Eccleſiaſticis Supplicat. quas vulgò Proceſſiones vocãt, Theſaurus partis 1. capite 19.

IN TABVLAM IIII.

Sed libro ſtatim explicato, &c. Dę vtili modo examinandæ in quouis Claſſe Lectionis, vide

Inſtit. Scholaſt. lib. 2. Claſſis	Capite
6	3
5	4
4	3
3	3
2	2
1	2 & 3.

Ediſcenda, &c. De ediſcendo & excolenda Memoria conſule

Inſtit. Scholaſt. lib. 2. Claſſis.	Capite
6	4
5	5
4	4
3	4
2	4

Hic verò pro delictorum, &c. De puerorum delendis multis, liber 1. Inſtitit. Schol. capite 3.

De lectionibus, &c. Vide in primis librum 1. Inſtit. Scholaſt. capite 6. ſub finem.

Lectionis verò à Præceptore rectè explicandę rationem legat qui volet

Inſtit. Scholaſt. lib. 2. Claſſis	Capite
5	3
3	2
2	2
1	2

In recitanda lectione, &c. Hac de re vide librum Inſtit. Scholaſt.

Scholaſt. 2. Claſſis 5. capite 6.

De exercitatione ſtyli, ſcribendiſque nunc Epiſtolis nunc Carminibus vide.

Inſtit. Scholaſt. lib. 2. Claſſis { 5, 4, 3, 2, 1 } Capite { 10 ; 5.6 7. ; 5.6. ; 4 5.6.7. ; 4.5. }

Et poſtremò ſcitè, &c. De Epiſtolis alijſque dictatis ſcitè pingendis lib. 2. Inſtit. Schol. Claſſis 6. capite 9 & 10. Et claſſis 5. Capite 11.

De Diſputatione vide

Inſtit. Scholaſt. lib. 2. Claſſis. { 6, 5, 1 } Capite { 6, 8, 7 }

Loquendum Latinè, &c. De Latino ſermone perpetuo vſurpando, vide Inſtit. Schol. librum 1 capite 17 adhæc

Inſtit. Scholaſt. lib. 2. Claſſis { 6, 5, 4 } Capite { 8, 9, 8 }

IN TABVLAM. V.

Rem verò alienam, &c. De reſtitutione rerum caſu inuentarum, liber 3. Inſtit. Scholaſt. Claſſe 5.

De Societate deligenda, liber 3. Inſtit. Schol. Claſſe 2.

IN TABVLAM VI.

a *Preces Veſpertinæ*, Meridianę, & Matutinæ petantur ex Precationum libellis de quibus initio Scholij in Tabulam 2.

Vide etiam veſperi incumbendi modum in Theſauro parte 1. capite 24.

De ſtudio Verecundiæ, Inſtit. Scholaſt. lib. Claſſe 5.

De muniendo ſe ſigno Crucis, vide Theſaurum partis 3. capite 2. & 3.

De ſtudio & tota exanimandæ Lectionis ratione, vide librum 2. Inſtit Schol. diuerſis Claſſib. 6. 5. 4 3, &c. cap. 3. vel 4. Tum etiam libri 1. capite 14.

De pri-

De priuata autem Lectione, vide

Inſtit Scholaſt. lib. 1. Claſſis	5	Capite	13
	4		8 & 9
	3		8
	2		10
	1		10

De vitando otio, &c. vide lib. 3. Inſtit. Schol. Claſſ. 2.

De Lectionib. repetendis Inſtit. Schol. lib. 2. Claſſ. 6. capite 7. & 14.

IN TABVLAM. VII.

De exhibenda Reuerentia, &c. De honore Parentum & ſuperiorum, vide Theſaurum partis 2. capite 3.

Item partis 2. capite 12. Numero 3. & 4.

Viris item ac matronis, &c. Vide lib. 3. Claſſem 5. ſub finem.

IN TABVLAM VIII.

De luſu ſeu ſtudiorum remiſſione vide Inſtit. Scholaſt. lib. 1. capitibus 15. 16. 17. 18. & 19.

In luſu & animi remiſſionib. adhibenda eſſe ſemper aliqua Pietatis virtutiſq; incitamenta, docet liber 1. Inſtitut. Scholaſt. capite 19.

In iiſdem & aliàs, &c. Inſtit. Schol. lib. 1. capite 9. & 17.

Quæ in luſu cauenda, &c. Inſtit. Schol. lib. 1. cap. 17. & 19. Et liber 2. Claſſis 5. capite 9.

De ludis illicitis, lib. 1. Inſtitut. Scholaſt. capite 19.

IN TABVLAM IX.

Quid ſuis quiſque debeat Præceptoribus, Theſaurus partis 2. capite 3.

Et liber 1. Inſtitut. Scholaſt. capite 6.

Mercedem ſcholaſticam, &c. De Diſcipulorum erga Præceptores gratitudine, Inſtitut. Scholaſt. lib. 1. capite 9.

Diſcipuli à Præceptore, &c. Inſtitut. Scholaſt. lib. 1. cap. 21.

Qui caſtigati ſe non, &c. Inſtit. Schol. lib. 1. capite 6. & 20.

IN TABVLAM X.

Quoties te alloquitur. Vide Inſtitut. Scholaſticarum librum 2. Claſſis 7. capite 22.

IN TABVLAM XI.

Mediocritas & Decentia, &c. Inſtitut. Schol. lib. 2. Claſſis 7. capite 22.

Remedia vero contra inanem gloriam, Theſaurus partis 2. capite 5.

IN TABVLAM XII.

De morum Ciuilitate liber 2. Inſtitut. Schol. Claſſis 7. capite 22.

Ibique pleraque de cauendis in cibi potuſque ſumptione, Repletione: Remedia verò contra Gulam, Theſaurus partis 2. capite 10.

DOCV-

Documenta non nulla,

quæ ſtudioſis ad Chriſtianæ pietatis inſtitutionem plurimùm conferre queant.

I.

XII Signa proborum adoleſcentum.

I. *Rebus ſacris crebrò intereſſe cum magna attentione & reuerentia.*

II. *Ad nulla ſe recipere diuerticula, non amare ſeceſſus, aut vllas locorum latebras.*

III. *Nuſquam libentius verſari, quàm in conſpectu Parentum, vel Præceptorum.*

IIII. *Parentes & Præceptores ſummè reuereri, & increpationem eorum non aſpernari.*

V. *Libenter agnoſcere ſuam culpam, nec vllum delictum coram Præceptore inficiari.*

VI. *Malle ſe potius cædi, quàm mentiendo, vel inficiando Deum offendere.*

VII. *Probis & honeſtis adoleſcentibus ſemper ſe comitem adiungere, vel ſocium.*

VIII. *Malorum conſuetudinem, colloquia, conſilia, non ſecus, quam peſtem, deuitare.*

IX. *Nulli obtrectare, nullum cædere, irridere, laceſſere, aut quoquo modo offendere.*

X. *Præbere ſe domi hilarem, foris compoſitum, & omnibus affabilem.*

XI. *Quod Scholæ, Præceptori, aut familiæ poſſit eſſe dedecori, ſuperiori libenter id indicare.*

XII. *Et cum omnibus, vel multis anteferendus ſit, ſe ipſum tamen præferre nemini.*

II.

Eruditio cum virtute coniungenda.

Eruditio *inter ea bona eſt reponenda, quæ per ſe nec laudanda ſunt, nec vituperanda.*

Vnde qui eam Virtute coniunxerit, nihil rebus humanis vtilius, vel magis neceſſarium, nihil præſtabilius, glorioſius, vel laudabilius.

Contrà verò Eruditione à Virtute ſeiuncta, nihil eſſe, vel fingi funeſtius, aut pernicioſius poteſt.

Vnde & Fabius de Eloquentia, ſi vis illa dicendi, inquit, malitiam inſtruxerit, nihil eſt publicis priuatiſque rebus pernicioſius Eloquentia.

Nos ipſi, qui pro virili parte conferre aliquid ad facultatem dicendi conati ſumus, peſſimè meremur de rebus humanis, ſi latroni comparemus hæc arma, non militi.

Mutos naſci, & egere omni ratione ſatius fuiſſet quàm prouidentiæ munera in mutuam perniciem conuertere.

III.

De gemino, eóque ſalutari ſtudiorum fine.

Studiorum noſtrorum ac Eruditionis, geminus hic finis eſt { *Honor Dei & Salus animarum.*

Omnis noſtra Eruditio eò referri debet, vt ipſius adminiculo ad Dei Seruatoris noſtri notitiam facilius ac certius pertingamus.

Eiuſque iam cogniti, iuſtè, piè, & ſanctè viuendo honorem, & gloriam pro virili quiſque parte promoueamus.

Proximum hinc eſt, vt animarum ſalutem, tum in nobis, tum in proximis ſedulò procuremus.

Chriſtus enim non vult talenta ſingulis concredita defodi in terram, vbi nec nobis, nec alijs proſint.

Sed vult ea diligenter expendi in Dei Patris ſui gloriam, & ad ſalutem proximorum.

Quod quiſquis fecerit, audiet à Domino; Euge ſerue bone, *quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam,* intra in gaudium Domini tui.

IIII.

Quæ vera hominis Beatitudo.

Vera Beatitudo eſt {
Deum *noſſe, timere, & colere.*
In eius lege verſari die ac nocte.
Cæleſtia ſemper & vbique quærere.
Humana deſpicere, & pro nihilo habere.
}

Hæc veræ, & Chriſtianæ Beatitudinis ſumma eſt *quam ipſe nos docuit Dei filius, quando illos Beatos appellauit, quibus Paupertas, Luctus, Manſuetudo, Miſericordia, Benignitas, cordi eſſent,*

Quod hæc videlicet ad æternam Beatitudinem nos dirigant, premoueant, ac perducant.

Falluntur proinde, qui eam in Honoribus, Opibus, Latifundijs, magnificis ædificijs, aut in bene inſtructa ſupellectile, in Otio & mollibus plumis;

Aut in Corporis voluptatibus, ceteriſque rebus caducis ludibrióque fortunæ expoſitis conſtituerunt.

Qui quidem error naſcitur in hominum mentibus ex cæca quadam Iudiciorum deprauatione, quod non talem rem vnamquamque æſtiment, qualis ipſa eſt.

Ex quo multa abſurda conſequuntur, vt nimirum vilia ſectemur tamquã precioſa, precioſa vero, vt vilia reijciamus, vt laudanda vituperemus, & laudemus vituperanda.

D 2 V Fortu-

V.

Fortunæ bona quî rectè expetere liceat.

Principio, ſi Diuitias *dicamus, ijs non carere, quæ ad vitam tuendam ſunt neceſſaria.*

Honorem verum *exiſtimemus, venerationem ob ipſam virtutem.*

Voluptatem *puram ac ſolidam ex ijs capi, quæ ſpectant ad animum.*

Nobilitatem, *à bonis prognatam, præbere ſe quoque ipſorum ſimiles.*

Potentiam ac regnum, *multos habere quibus rectè conſulas.*

Eruditionem ſuperuacaneam eſſe, *niſi per eam vitium cognitũ facilius fugiamus: virtutem vero perſequamur, ac teneamus.*

Vitam noſtram Peregrinationem, *multis caſibus obnoxiam, cui nulla non hora immineat finis, qui leuiſsimis de cauſis poſsit accidere.*

In hac peregrinatione, *quo quis paucioribus implicetur ſarcinis, hoc leuius ac iucundius, hoc iter ſuum conficere.*

Ea verò *humani corporis natura eſt, vt pauciſsimis egeat, adeo quidem, vt eos haud dubiè inſaniæ damnet, qui tantis laboribus tam multa parare ſtudeant, cum tam paucis ſit opus.*

Diuitiæ & poſſeſsiones *in vſum tantũ comparantur, quem non adiuuant immenſæ opes; ſed opprimunt, vt nauem ingentia onera.*

Nec aurum, *ſi non vtare, à cœno differt, niſi quod magis angit eius cuſtodia, & efficit, vt dum huic vni ſtudes, ea negligas, quæ maximè ſunt homini curanda.*

Culta veſtimenta, *quid aliud ſunt, quàm ſuperbiæ inſtrumen-*

ſtrumenta? Vile indumentum excogitauit Neceßitas, precioſum Luxus: elegans Vanitas.

Suborta iam eſt in veſtitu contentio, quæ multa docuit ſuperuacanea & damnoſa, dum homines ex eo quod informitatem noſtram arguit, etiam honorem captant.

Ita Diuitiarum *pars maxima, AEdificia, Supellex numeroſa & opulenta, Gemmæ, Aurum, Argentum, ornamentorum omne genus, ſpectantium oculis magis comparantur, & exponuntur, quàm poßidentium vſibus.*

Forma verò ipſa, quid hæc aliud eſt in humano corpore, quàm cuticula bene colorata? quæ, vt floſculi, celeriter marceſcit, vt vel vna febricula, formam, vires, robur, & corporis agilitatem ſæpe numero concutiat, deformet & debilitet.

Honores denique & Dignitates, *quæ ab hominibus vel maximè omnium appetuntur, quid aliud ſunt quàm ſplendida quædam miſeria, & perſonata felicitas?*

Quid ipſæ corporis voluptates? *quam eæ viles ſunt & pecudinæ?*

Quot quantaque mala eæ nobis accerſunt?
Corpori frequenter morbos; animo Pœnitentiam;
Ingenio hebetudinem, menti cæcitatem;
Dedecus adhæc & ignominiam;
Et expertes ſunt nunquam amaritudinis.

Corpus *poſtremò, quo curatius fuerit, hoc animus fere neglectior, quóque mollius habetur, hoc acrius menti reluctatur: Et ſæpe, vt equus delicatè paſtus, ſeſſorem ipſum excutit.*

VI.

Salutares varijs de rebus admonitiones.

Prima Chriſtianæ Religionis *ſemina ſunt.*

Deum *eſſe ſuper omnia metuendum & amandum.*

Qui condidit, reſtituit, & gubernat vniuerſa.
Nuſquam non præſens; Nihil non videns, nihil neſciens.

Hunc per Filium *ſuum Ieſum, ſibi fidentibus, & ipſius Præcepta ſeruantibus detuliſſe vitam æternam, & vtrumque per Spiritum ſanctum habitare in cordibus piorum.*

Deum autem, *vt eſt remunerator omnium bonorum; ita & malorum omnium vltorem eſſe.*

Itaque nulli perire præmium recte factorum, etiam ſi apud homines, pro benefactis ſæpe redduntur mala.

Neminem prorſus, *quantumuis occultè peccet, Dei vindictam poſſe effugere, niſi reſipiſcens, ſemet illi reconciliet.*

Sic autem inſeratur *nomen Ieſu mentibus piorum, vt quàm maximè fiat amabilis illorum affectibus.*

Deinde perſuadeatur & hoc, *ſemper adeſſe Pueris Angelos teſtes ac ſpectatores omnium quæ geruntur aut etiam cogitantur.*

Hos delectari *Pudicitia, Modeſtia, Sobrietate, Caritate, Concordia; Diuerſis verò ac contrarijs offendi.*

In quibus verò *ipſi viderint Virtutes has ſuperiores, ijs multa bona conferunt à Deo, quo magis proficiant.*

His proximum, *vt de ſacris ſcripturis, quam reuerentiſſimè ſentiant, in his enim Deum velut ex oraculo perpetuò loqui mortalibus.*

Hanc reuerentiam, *magis imbibent, ſi viderint ſacris codicibus haberi honorem.*

Si conſueſcant exoſculari *codicem Euangelicum.*

Adhæc, ſi de diuinis Litteris *nunquam fiat ſermo per iocum aut per contentionem; ſed ſobriè, ac reuerenter.*

Diſcant contemplari *Cælorum ornatum, Terræ diuitem prouentum.*

Fontium ſcatebras, animantium innumeras ſpecies.

Diſcant

Diſcant quæ *Deus largitus eſt, & largitur quotidie per filium ſuum unicum, & Spiritum ſanctum.*

Puerorum auribus *inſonandum frequenter, quæ præmia maneant pios, quæ item impios ſupplicia.*

Admonendi, *vt ſæpe cogitent, quid in Baptiſmo profeßi ſint, ne deſciſcant ab imperatore Chriſto, cui nomen dederunt.*

Adhæc ſedulò *dent operam, vt veſtem quã acceperunt candidam, immaculatam conſeruent.*

Admoneantur, *inter omnes Chriſtianos arctißimam eſſe cognationem, qualis eſt inter eiuſdem corporis membra.*

Ideo ſpectat, *vt conſueſcant omnem Chriſtianum fraterna quadam caritate venerari, ob hoc ipſum quod* Chriſtianus eſt.

Intelligant etiam *Chriſtum, & lædi in ſuis membris, & in iiſdem refocillari.*

Diſcant neminem eſſe, *aut eſſe poſſe miſerum, qui manet in Chriſto, ſiue contingant aduerſa, ſiue proſpera; ſiue mors, ſiue vita.*

In rebus triſtibus *agendas eſſe gratias Deo, qui noſtræ ſalutis cauſa flagellat nos; in lætis non inſoleſcendum.*

Admoneantur, *qualiter ſe gerere debeant erga Parentes, erga Seniores, erga Aequales, erga Inferiores.*

Aſſueſcant non faſtidire pauperes;
Comes ſint erga Pares;
Reuerentes erga Seniores;
Pij erga Parentes.

In horum quemuis *quidquid officij præſtiterint, ſciant ſe Deo fœnerari, cuius præceptis, hæc facientes, obtemperant.*

Exempla virtutum *potißimum illis proponantur ex vita Chriſti,*

Chriſti, Sanctorum Patrum, aliorúmque piorũ hominum.

Admoneantur *quàm turpe ſit inuidere cuiquam aut iraſci.*

Quam honeſta res *ſit habere linguam parcã, ſobriam, ac circumſpectam.*

Non temerè *loquendum, niſi res poſtulet,*

Nec reſpondendum *ad quidquã, quod non intelligant.*

Nihil autem turpius eſſe, *quàm falſa loqui, vel aliena obtrectare famæ, præſertim abſentis.*

Hæc aliáque huius generis erumpent aliquãdo in morum egregiam frugem.

FINIS.